

ואתחנן ג

און דאָס איז מתאים מיט דברי הש"ס:
— דער מקור פון פירוש רש"י זה —
וואו עס ברענגט זיך דער מאמר „היום
לעשותם כו' ולמחר לקבל שכרם“
בהמשך צום מאמר אויף „לא יאחר
לשונאיו“ — „לשונאיו הוא דלא יאחר
אבל יאחר לצדיקים גמורים, והיינו
דאריב"ל מאי דכתיב . . היום לעשותם
. . היום לעשותם למחר לקבל שכרם“.
ד.ה. מיט „למחר לקבל שכרם“ מיינט
ריב"ל אז דער אייבערשטער איז (בדו"ק)
„מאחר“ דעם שכר פון צדיקים גמורים
רים (אויף „למחר“, לעולם הבא).

ב. עס איז אָבער שווער צו איינ-
לערנען דעם פירוש אין דברי רש"י,
ווייל:

(א) לפ"ז האָט רש"י געדאַרפט מדגיש
זיין (ווי אין גמרא) דעם ניגוד, אז אין
דעם פסוק „ושמרת גו' היום לעשותם“
רעדט זיך (ניט וועגן „שונאיו“, נאָר)
וועגן צדיקים גמורים“. פון דעם וואָס
רש"י איז סתם „היום לעשותם, ולמחר
כו'“ — ניט מאַכנדיק דערביי קיין
חילוקים — איז משמע, אז רש"י איז
אויסן צו זאָגן אַ כלל בשייכות צו אַלע
אידן.⁷

שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז (נת' בלקו"ש וישב
תשמי"ז). פרש"י אחרי יח, ה (וברא"ם שם. וראה
רמב"ן שם. וראה לקמן בפנים סוס"ג).

(5) עירובין כב, א.

(6) פסוק שלפנ"ו (ו, י).

(6*) וכן הו"ל להדגיש „אבל יאחר לצדיקים כו'“
(דלא כ„שונאיו“ ש„לא יאחר“). וע"ד לשון רש"י
לקמן האינו לב, ד.

(7) אף שכמובן לא נכלל בזה „שונאיו“ שבפסוק

א. אויף די לעצטע צוויי ווערטער
פון אונזער סדרה — „(ושמרת את המצו-
ה גו' אשר אנכי מצוך) היום לעשותם“
— איז רש"י מפרש: ולמחר לעולם הבא
ליטול שכרם.

לערנען מפרשים² אז דער פירוש
רש"י קומט בהמשך צו זיין פירוש אויפן
פריערדיקן פסוק „ומשלם לשונאיו אל
פניו להאבדו“ — בחייו משלם לו גמולו
הטוב כדי להאבדו מן העולם הבא,³
ד.ה. דער אייבערשטער צאָלט אָפּ אַ
רשע זיין שכר פאַר זיינע מעשים טובים
בעוה"ז כדי ער זאָל ניט האָבן קיין
עוה"ב —

איז בהמשך לזה זאָגט דער פסוק
„ושמרת גו' היום לעשותם“ — „ולמחר
לעולם הבא ליטול שכרם“, אז ביי
צדיקים איז פאַרקערט, אז זייער שכר
איז ניט „היום“ אין עולם הזה, נאָר
„למחר לעולם הבא“. ווייל „שכר³ מצוה
בהאי עלמא ליכא“.

(1) ראה שקו"ט במפרשי רש"י (רא"ם, גו"א, דבק
טוב, משכיל לדוד. ועוד) — ההכרח בפשט
לפירוש זה.

(2) באר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן. וראה ס'
זכרון כאן. לבוש האורה ר"פ עקב.

(3) קידושין לט, ב. חולין בסופה.

(4) ס' זכרון ולבוש האורה שם. וראה פרש"י
לאבות* פ"א מ"ג: לפי שאין שכר מצות בעולם הזה
. . היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם.

— אבל כמדובר כ"פ, פרש"י עה"ל לחוד ופרש"י
על הש"ס לחוד —

ולהעיר מפרש"י ר"פ וישב (לו, ב): ועוד נדרש כו'
לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא

(*) כ"ה גם (בשנינו ל' קצת) בפרש"י למס' אבות
ש"ל לאחרונה מכת"י (ירושלים. תשל"ג).

מצוה — בלשון הרמב"ם שם: סוף מתן שכרן של מצות — איז חיי עולם הבא, און אויף דעם זאגט מען שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

מען קען אבער נישט אָננעמען אז דאָס איז שיטת רש"י בפשוטו של מקרא — ווייל

[נוסף לזה וואָס אויב אַזוי וואָלט דאך רש"י (וואָס האָט געשריבן פירושו בלשון ברור) ערגעץ וואו געדארפט אַנדייטן אויף דעם חילוק¹³, אַז די יעודים גשמיים שבתורה זיינען נישט דער שכר מצוה (אָדער לאידר: רש"י האָט געדארפט מדגיש זיין דאָ אין אונזער פסוק אַז ער רעדט (נישט וועגן דעם "שכר" המדובר בתורה, נאָר) וועגן סוף מתן שכר"ן וכיו"ב) — איז:]

(א) אין פסוק¹⁴, "ופנית אליכם" — וואָס רעדט וועגן יעודים גשמיים: והפריית אתכם והרביית אתכם — איז רש"י מפרש: "אפנה מכל עסקי שלם שכרכם מלה"ד למלך ששכר פועלים וכו'", וואָס דערפון איז קלאָר דעת רש"י עה"ת, אַז דער "שלם שכרכם" איז נישט (נאָר) אַן ענין צדדי (הסרת המניעות אויף קיום המצות) נאָר די באַלוינונג פאַר דער עבודה גופא (פונקט ווי דער שכר וואָס מען צאָלט פועלים)¹⁵.

(ב) ועוד ועיקר: ווי קען מען זאָגן אַז לויט פרש"י (לויט פשוטו של מקרא) איז "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", בשעת עס זיינען פאַראַן אַ ריבוי פסוקים אין חומש וואו עס ווערן אָנגעזאָגט אַ סך יעודים גשמיים פאַר קיום התורה והמצות — ובלשון הכתוב, "אם בחוקותי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם" (מיט אַלע ברכות המנויות בפרשה), און נאָכמער: גלייך נאָך אונזער פסוק קומען די פסוקים "והי' עקב תשמעון גו' ואהבך וברכך גו' וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך גו' ברוך תהי' גו' והסיר גו' ואכלת גו'¹⁶!"

ג. מפרשים¹¹ פאַרענטפערן ע"פ דברי הרמב"ם¹² הידועים, אַז דער אמת'ער ענין פון שכר מצות איז חיי העולם הבא, און די אַלע יעודים גשמיים זיינען בלויז כדי "שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו . . . וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כו' כדי שנוכח לחיי העולם הבא".

און דאָס מיינט "למחר לעוה"ב ליטול שכרם" — ווייל דער (אמת'ער) שכר

הקודם — מ"מ מובן ג"כ שלא כל העובר על מצות הוא מ"שונאיו" ח"ו. והו"ל לרש"י לפרש (כבגמרא) שכאן איירי צדיקים (גמורים) דוקא.

(8) ר"פ בחוקותי.

(9) ר"פ עקב.

(10) בלבוש שם תי' שזוהי כונת רש"י בפירושו (ר"פ עקב) עה"פ "והי' עקב תשמעון" — "אם המצות הקלות כו' תשמעון, ששכר מצות בעוה"ז הוא רק על מצות קלות. ע"ש. וכבר הקשה עליו בצידה לדרך שם. ע"ש באורך.

(11) צידה לדרך שם. וראה גם באר מים חיים שבהערה 2.

(12) הל' תשובה פ"ט היא (וראה שם כל הפרק. פיה"מ שלו סנהדרין ר"פ חלק ד"ה ועתה). ובצידה לדרך שם, שכ"כ "שאר מחברים המפורסמים קמאי דקמאי ובתראי דל . . . וכ"כ רבינו בחיי" (ר"פ עקב).

(13) ולכן לכאורה א"פ לתרץ עפ"מ ש'בחדא ג מהרש"א (קידושין שם) לחלק בין זכות הרבים ש'מעשים הטובים מביאים להם כל הברכות והטובות שנוכחי בתורה גם בעוה"ז כו' אבל ר"י לא אמר כן (דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא) אלא ביחיד — כי חילוק זה לא נמצא כלל בפרש"י עה"ת (ואדרבה: מפרש"י בחוקותי (כו, ח) מוכח שגם ביחיד השכר הוא בעוה"ז).

(14) בחוקותי שם, ט.

(15) בפרש"י שם מסיים, כדאיתא בתרי"כ, ובמפרשי התרי"כ (ראה קרבן אהרן. מלבי"ם. ועוד)

של מקרא איז אריכות ימים און טובה כפשטון בגשמיות²⁰ (און דאס איז אויך „מתן שכרן של מצות חמורות“²¹).

והדרא קושיא לדוכתא: ווי זאגט רש"י דא בסיים פרשתנו מיט א פשטות „ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם“!

ד. אויך איז ניט גלאַטיק אין לשון רש"י:

דער מאמר „היום לעשותם, ולמחר (לעולם הבא) ליטול שכרם“ ווערט גע-בראַכט אין צוויי ערטער אין ש"ס — אין מס' עירובין²² און אין מס' עבודה זרה²³, אָבער בשינוי לשון:

אין מס' עירובין איז דער לשון „היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם למחר לקבל שכרם“, אין מס' עבודה זרה שטייט: „היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם ולא היום ליטול שכר“.

וואָס דער טעם השינוי איז מובן בפשטות: פון פסוק „היום לעשותם“ לערנט אָפּ די גמרא צוויי זאכן: (א) דעם דיוק אין „היום“ — אַז דער „לעשותם“ (עשיית מצות) איז היום דוקא, און ניט „למחר“ לעולם הבא. (ב) דעם דיוק אין „לעשותם“ — אַז דער זמן פון „היום“ (עוה"ז) איז אויף „לעשותם“ דוקא, און ניט אויף „ליטול שכר“.

און דאָס איז דער דיוק הלשון²⁴ אין ע"ז²⁴, ולא היום ליטול שכר — ווייל

(ב) בכלל איז שווער צו אָננעמען אַז רש"י בפירושו עוה"ז איז מפרש ווי דער מ"ד „שכר מצוה בהאי עלמא ליכא“ ווייל דער מקור ויסוד של שיטה זו זיינען די פסוקים „למען יאריכונו ימך ולמען ייטב לך“¹⁶ (ביי כבוד או"א) און „למען ייטב לך והארכת ימים“¹⁷ (ביי שילוח הקן), אַז דאָס מיינט: „למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, ולמען יאריכונו ימך לעולם שכולו ארוך“¹⁸,

אָבער רש"י בפירושו עוה"ז ברענגט ניט (אויף די פסוקים הנ"ל) דעם פירוש (עולם שכולו טוב . . שכולו ארוך). ואדרבה: פון סתימת לשון רש"י אויפן פסוק¹⁹ „כבד ג' למען יאריכונו ימך“ — „אם תכבד יאריכונו ואם לאו כו“, ועד"ז אויפן פסוק²⁰ „שלח תשלח ג' למען ייטב לך גו“ — „אם מצוה קלה כו“ אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים ק"ו למתן שכרן של מצות חמורות — איז מוכח, אַז רש"י האַלט אַז פשוט

שם, דלשון הת"כ. היו ישראל בעוה"ז מבקשים כו' אבל אתם חשבונו רב אני עתיד לחשב עמכם" היינו דלישראל יהי שכר רוחני לעוה"ב.

אבל ראה לקו"ש ח"ז (ע' 323 והערה 20 שם) שא"פ לפרש כן בפרש"י, שהרי בפשט"מ מפורש בכתוב זה (וכן בכתובים שלפנ"ו ושלפנ"ו) שכר גשמי (אף שא"כ — פסוק יא"ב (ובפרש"י) — נאמר גם שכר רוחני). ועכצ"ל שגם שכר גשמי הוא תשלום העבודה.

[אלא שבתשלום העבודה גופא יש ב' מיני תשלום: שכר גשמי בעוה"ז (שהוא השכר המפורש בתורה), והשכר הרוחני בג' עוה"ב. ולהעיר מפרש"י פרשתנו ג, כו ד"ה רב לך (ד"א): פרש"י אחרי הנ"ל סוף הערה 14.]

(16) פרשתנו ה, טז.

(17) תצא כב, ז.

(18) קידושין שם. ובחולין שם — בסדר הפוך.

(19) יתרו כ, יב (ובפרשתנו אינו מפרשו — כי „כבר פירשתי“ (פרש"י פרשתנו ה, ז)).

(20) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 133 הערה 2.

(21) ודלא כפירוש הלבוש — ראה הערה 10.

(22) ג, א, ד, ב (בשינוי ל' קצת).

(23) ראה גם תורת כאן אות יח.

(24) ובר"ח עירובין גרים גם שם „ולא היום“ —

וראה יל"ש סוף פרשתנו שמביא ב' הלשונות יחד: היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם, היום לעשותם ולמחר ליטול שכרם! וראה דק"ס עירובין שם.

כו"), און ניט פון מס' עבודה זרה ("ולא היום כו").

ו"ל הביאור בזה, בהקדם: דער חילוק צווישן די לשונות — "לקבל" און "ליטול" — איז:

"לקבל שכרם" ווייזט אז דער שכר קומט מצד דעם נותן — דער מקבל איז ניט קיין בעה"ב אויף אליין נעמען דעם שכר, נאָר ער איז תלוי אין דעם נותן, ער איז בלויז אַ "מקבל"; משא"כ "ליטול שכרם" ווייזט, אז דער אדם נעמט אליין דעם שכר (וועלכער קומט אים).

און דערמיט מאַכט רש"י קלאַר אז דאָס רעדט זיך וועגן אַן אַנדער סוג אין אופן-תשלום-שכר: "למחר לעולם הבא" וועט זיך אויפמאַן אַ חידוש, אז דער מאַלט וועלן אידן ווערן בעלי בתים אויף זייער שכר, זיי וועלן נעמען, אליין "נטל" זיין שכרם.²⁸

קומט אויס אז דאָס האָט קיין שייכות ניט צום ענין פון "שכר מצוה בהאי עלמא": כנ"ל האָלט רש"י בפשוטו של מקרא אז עס איז דאָ שכר מצוה בהאי עלמא, ווי דער ריבוי פסוקים וואָס ריידן וועגן יעודים גשמיים אַלס שכר פאַר קיום התורה והמצות.

אַבער בעולם הזה איז דער ענין פון שכר אין אַן אופן פון "לקבל שכרם": דער אויבערשטער גיט אַ אידן כל טוב סלה בבני חיי ומזוני (ובכולם) רוויח, אַבער ניט אז דער איד האָט דעם כח און שטאַרקייט צו נעמען אליין דעם שכר. און דערפאַר קען זיין, אז אין דעם זאָלן זיך אַמאָל אַריינמישן פאַרשידענע

דער לימוד איז (ניט דער צד החיוב — אז שכר איז "למחר", נאָר) אין דעם צד השלילה, אז "היום" (אין עוה"ז) איז (לעשותם דוקא, און) ניט דער זמן פון "ליטול שכר" — שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

ועפ"ז, אויב מ'זאָל לערנען אז כוונת רש"י דאָ איז דער ענין פון "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" (אז מיט "היום לעשותם" איז דער פסוק מחדש אז דער אויבערשטער צאָלט ניט אַפּ אַ צדיק בחייו בעוה"ז, בניגוד צו "שונאיו" וואָס "בחיו משלם לו גמולו הטוב") — וואָלט דאָך לכאורה מער מתאים געווען דער לשון (ווי אין מס' עבודה זרה) ולא היום ליטול שכרם.²⁵

ה. וי"ל, אז רש"י באַוואָרנט כהנ"ל בדיק לשונו — "ולמחר כו' ליטול שכרם".

— אין מס' עירובין (לפנינו²⁶) איז דער לשון "למחר לקבל שכרם, אַבער רש"י קלייבט אויס דוקא די גירסא (פון מס' עבודה זרה²⁷) "ליטול שכרם". דער דיוק איז נאָך מער בולט ע"פ הנ"ל, אז התחלת הלשון קלייבט אויס רש"י דוקא דעם לשון פון מס' עירובין ("ולמחר

25 קושיא גמורה אינה, כי י"ל שרש"י רוצה להדיגש "למחר לעולם הבא", וזה כולל בדרך ממילא "ולא היום".

26 אבל בע"י שם "ולמחר ליטול שכר". וכ"ה ביל"ש סוף פרשתנו (ראה הערה 24). וראה דק"ט שם.

27 עפ"מ"ש בהערה הקודמת י"ל שכן היתה גירסת רש"י גם בעירובין שם. אבל עצ"ע למה נקט רש"י גירסא זו דוקא, ובפרט שבני שכר רגיל הלשון "קבלה" (ראה פרש"י לך טו, א. דברים א, יב. ולהעיר מפרש"י מטות (לא, ח), "הלך כו' ליטול שכר"). אבל בפרש"י ס"פ שלח ד"ה אני הא"א (מספרי שם) ו"נטול שכר . . ולא נטלים שכר". ואכ"מ.

28 להעיר ממחז"ל (ברכות יז, ב) והם נוזנין בורוע (וראה פרש"י שם). וראה פרש"י ריש פרשתנו. לקו"ש חכ"ד ע' 29-30 ובהערות שם.

בערטשער זיכער משלם צו צדיקים גמולם הטוב בעולם הזה, כמפורש בפשוטו של מקרא די אלע יעודים גשמיים בתורה — נאָר דער חידוש איז]

אין דעם חיוב, אז „למחר לעולם הבא“ וועט זיך אויפטאָן אַ נייער אופן אין תשלום שכר (וואָס איז ניטא „היום“) — „למחר . . ליטול שכרם“³².

און דער המשך הפסוקים דאָ איז: פריער שטייט „ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו לא יאחר לשונאו אל פניו ישלם לו“, אַ רשע צאלט מען בדוקא גלייך בחייו „כדי להאבידו מן העולם הבא“, משא״כ ביי די וואָס זיינען ניט „שונאיו“, איז שייך אַמאָל אַז מען זאל דעם שכר ניט באַקומען גלייך (כנ״ל):

דערנאָך זאָגט דער פסוק — „ושמרת את המצוה גר' היום לעשותם“, אַז אַט דער סדר (אַז עס קען זיין אַן אָפּהאלט אין תשלום שכר) איז נאָר „היום“, אָבער „למחר לעולם הבא ליטול שכרם“.

ז. דער ביאור (פנימי) אין דעם חילוק הנ״ל — צי דער תשלום השכר איז אין אַן אופן פון „לקבל“ אדער „ליטול“:

בזמן הזה איז דער ענין פון תשלום שכר פאַרבונדן מיט ב״ד של מעלה. און דעריבער נעמט מען ניט אליין דעם שכר, עס איז תלוי אין ב״ד של מעלה.

משא״כ לעתיד לבוא אין עולם הבא — דעם זמן פון יום שכולו שבת³³ —

(זייטיקע) סיבות וואָס זיינען גורם אַז לפועל זאל ער דעם שכר ניט באַקומען²⁹

[ע״ד ווי די גמרא³⁰ זאָגט ביי דער מעשה וואָס ר' יעקב האָט געזען ווי איינער נער וואָס „אמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת“ — אַז אויב ער וואָלט געווען „מהרהר בעבודת כוכבים“ — וואָלט ער ניט געדאַרפט באַקומען דעם שכר פון „למען ייטב לך והארכת ימים“ (כפשוטו).

ד.ה. אַז אע״פּ וואָס די מצות עצמן האָט ער געטאָן בשלימותן און דער חסרון איז אין אַ צווייטן ענין (וואָס האָט ניט קיין שייכות צו עשיית מצות אלו)³¹ — איז עס פועל אַז מ׳זאל דעם שכר ניט באַקומען:]

משא״כ „למחר לעולם הבא“ וועלן אידן אליין נעמען „ליטול“ זיין שכרם, און עס וועלן ניט קענען זיין קיינע עיכובים כ׳ אויף דעם.

ו. עפ״ז איז פאַרשטאַנדיק דיוק לשון רש״י „ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם“ (און ניט — „ולא היום כ״ו“), ווייל דער חידוש פון רש״י איז

[ניט אַז עס איז ניטאָ קיין שכר פאַר צדיקים בעולם הזה (בניגוד צו „שונאיו“ וואָס „בחייו משלם לו גמולו הטוב“) — דאָרעם: לפי פירוש רש״י איז דער איי-

32) ועפ״ז יש לבאר הגירסא בעירובין „למחר לקבל שכרם“ — כי בעירובין שם מפורש שכונת ריב״ל היא כהדרשה „לשונאיו הוא דלא יאחר אבל יאחר לצ״ג“, היינו שצ״ג אין מקבלים שכרם כעוה״ז, ונמצא שגם קבלת שכרם היא רק „למחר“. 33) סוף תמיד.

29) ראה פרש״י וישלח (לב, יא) שמא משׁ הבטחתי נתלכלכתי בחטא כ״ו. 30) קידושין שם. וכ״ה בחולין שם לפנינו (אבל ראה פרש״י וחדאג מהרש״א שם). 31) להעיר מלקו״ש ח״ט (ע׳ 199; ס״ע 202 ואילך).

דער מענטש דארף „נוטל“ זיין דעם שר; מען געפינט זיך אין אן עולם וואו מ'האט די מעגלעכקייט צו נהנה זיין „מזיו השכינה“, אבער כדי צו הנאה האבן בפועל מוז זיין דער „ליטול שרם“³⁶.

און דערמיט באוואַרנט רש"י נאך אן ענין אין דעם פסוק:

לערנענדיק דעם פסוק „ושמרת גו' היום לעשותם“ קומט אויס, אז דער ענין פון שמירת התורה והמצות איז שייך „היום“ דוקא. שטעלט זיך די שאלה: אין וואס וועט באשטיין די עבודה פון אידן „למחר“ (אין עולם הבא)? אפילו בפשטות פארשטייט מען אז עס האט נישט קיין ארט צו זאגן אז אין עולם הבא וועט נישט זיין ח"ו קיין ענין פון עבודת ה'!

זאגט רש"י — „ולמחר לעולם הבא ליטול שרם: אין עולם הבא וועלן אידן פארנעמען זיך מיט דער עבודה פון „ליטול שרם“³⁶.

— לויט דעם קומט אויך אויס, אז דער פירוש רש"י האט נישט קיין שייכות צו דער שקו"ט וועגן „שכר מצוה בהאי עלמא“ — ווייל דא איז נישט די שאלה צי דער אויבערשטער צאלט שכר בעוה"ז, נאר: אין וואס באשטייט די עבודה פון אידן „למחר“.

ט. דעם חילוק צווישן די צוויי לשונות „לקבל“ און „ליטול“, קען מען אויך מקשר זיין מיט די צוויי דיעות³⁷ בנוגע שכר ועונש:

י"ל אז עס וועט נישט זיין דער ענין פון ב"ד (של מעלה) (ע"ד ווי ביי שבת זיינען אלע בתי דינים סגורים)³⁴; ובמילא, אויב א איד האט געטאן א מעשה טוב אויף וועלכן אים קומט שכר, איז נישט שייך קיין אפהאלט³⁵, און ער נעמט שכר.

ח. עס איז דא נאך א חילוק צווישן די צוויי לשונות „לקבל“ און „ליטול“:

„לקבל שרם“ ווייזט אז דער שכר קומט אן צום אדם דורך דעם נותן; דער נותן האט נישט נאר באשטימט דעם שכר, נאר ער גיט עס אים אפ, דער אדם איז נאר א „מקבל“ (דעם שכר).

משא"כ „ליטול שרם“ ווייזט, אז דער אדם דארף עס נעמען — דער נותן באשטימט א שכר פאר דעם מקבל, אבער כדי דאס זאל צו אים אַנקומען פאָדערט זיך א פעולה, אז ער זאל דאס „ליטול“ זיין.

און דערמיט דייטעט אן רש"י דעם חילוק צווישן די יעודים גשמיים און דעם שכר פון עוה"ב:

די יעודים גשמיים זיינען אלע אין גדר פון „לקבל שרם“: דער אויבערשטער גיט א אידן כל טוב סלה בבני חיי ומזוני ובכולם רוויחי אין אן אופן אז דער איד באקומט זיין שכר בדרך ממילא (אן קיין פעולה נוספת מצדו);

משא"כ דער שכר רוחני פון עולם הבא איז א העכערער סוג שכר: חיי עולם הבא איז נישט אן ענין וואס דער מענטש איז בלויז א „מקבל“ — נאר

36) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ב: נהניו מזיו השכינה שיודעים ומשיגין כו'.

37) ולהעיר ממש"נ (בראשית ב, טו) ויניחיהו בגן עדן לעבדה ולשמרה.

38) הובאו בשליה בית אחרון (יב, א"ב. טו, א"ב). וראה אגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב כרך א ע' שצה

34) ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ו. וראה אד"ר בוח"ג (כטס. סע"א. קלו, ב) בנוגע לבתי דינים של מעלה (הובא ונת' בדה ואני תפליתי תרנ"ד, תש"ד). וראה ספר המצות להצ"צ מצות לא תבערו אש פ"ב. 35) ראה לקמן הערה 47.

י"ד. ע"פ הנ"ל קען מען אויך מבאר זיין (כפנימיות הענינים) דעם דיוק „ולמחר לעולם הבא (דוקא) ליטול שכרם“:

די צוויי אופנים הנ"ל אין תשלום שכר — אן ענין נסי, אדער אן ענין טבעי — זיינען דא ביידע אין דעם שכר רוחני פאר קיום התומ"צ.

ס'איז ידוע⁴¹ אז עס זיינען פאראן צוויי סוגי שכר: א) דער שכר פון גן עדן, וואס איז א שכר מוגבל כביכול⁴², ווייל דאָרט איז מאיר דער אור אלקי וואס איז מלובש אין סדר השתלשלות (אור הממלא). ב) דער שכר פון תחיית המתים, וואס דעמאלט וועט מאיר זיין דער אור מקיף שלמעלה מהשתלשלות (אור הסובב), וואס דאָס איז א שכר בלתי מוגבל.

און דעריבער: דער שכר וואס איז פאָרבונדן מיטן אור הממלא וואס איז מצומצם לפי ערך הנבראים, וויבאלד אז לגבי דעם אור איז די עבודה פון נבראים תופס מקום, איז דער שכר באופן טבעי⁴³: די עבודה פון אידן טוט אויף דעם שכר;

א) אז זיי קומען בדרך נסי, ד.ה. אז דער שכר וועט, זיינען ניט באופן פון סיבה ומסובב ממש פון דער מצוה און עבירה, נאָר זיי זיינען בדוגמת שכר וועט וואס א מענטש באשטימט כרצונו צוליב מעשה טוב אדער הפכו.

ב) אז זיי קומען בטבע, ד.ה. אז דער אויבערשטער האָט מטביע געווען אין די מצות און עבירות גופא, אז זיי זאלן ברענגען שכר צי עונש.

און דאָס איז דער חילוק צווישן „לקבל“ אדער „ליטול“:

אויב שכר מצות קומט בטבע, קומט אויס, אז בשעת א איד טוט א מצוה פאָ- דערט זיך ניט קיין ענין נוסף⁴⁴ אויף באַ- קומען דעם שכר — די עשיית המצוה איז די סיבה וועלכע ברענגט דעם שכר בדרך ממילא. „לקבל שכרם“ — דער שכר קומט בדרך ממילא און דער אדם דארף עס נאָר מקבל זיין.

אויב אָבער שכר מצות איז ניט קיין ענין טבעי, נאָר עס קומט בלויז בדרך נסי — קומט אויס, אז דער שכר קומט ניט אן בדרך ממילא מצד דער עשיית המצות, נאָר תשלום שכר איז א פעולה ניט מצד הטבע, א פעולה נוספת, עס דארף זיין א פעולה פון תניית (ונטילת)⁴⁵ השכר.

(41) ראה בארוכה בזה — ספר המצות להצ"צ מצות ציצית. ובכ"מ.

(42) אלא שגם בשכר זה „אין שיעור לריבוי העליות שיוכל להיות באופן עילוי ההשגה באלקותו ית“ (סהמ"צ להצ"צ שם — טו, ריש ע"ב).

(43) כי לאחר שיעלה ברצונו ית' שהעבודה תעורר — נעשה כן באמת* (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1133 הערה 13. ויש"ג). וראה אגרות קודש שם, שזהו הטעם ששכר מצות הו"ע טבעי. ע"ש (ושם מהגה"ה

ואילך. וראה לקו"ש ח"ה ע' 135 הערה 23 (וש"ג). ועוד. וראה הערה 43.

(39) ראה אגרות קודש שם. וראה הערה הבאה.
(40) להעיר מהמבואר בדי"ה שיר המעלות תשי"ג פ"ה, דמכיוון שהענין בדאיתעדלית אתעדלית אינו „הכרח אלקי טבעי“ כ"א „הכרח אלקי רצוני“, לכן „צריך זכות אשר האתערותא שלו יקובל למעלה“ — וכשי"כ אם שכר מצות הוא ענין נסי (ראה אגרות קודש שם).

(*) ולהעיר מלקו"ש ח"ז ע' 387 (ולקמן ע' 158). שהענין דשכר מצוה הוא הלכה — שהקב"ה „מחוייב“ כביכול לשלם שכר מצות כמו שמשלמים לפועל (ראה לעיל סעיף ג), ע"ש באורך.

השכר אין אן אופן פון „לקבל שכרם“ — די עבודה פון אידן טוט אויף די נתינת השכר, אזוי אז עס קומט אן צו אים בדרך ממילא און ער דארף עס נאָר מקבל זיין:

משא"כ „למחר לעולם הבא“, ווען עס וועט מאיר זיין דער שכר הבלתי גבולי (מצד אור הסובב)⁴⁶ — איז דער תשלום השכר אין אן אופן פון „ליטול שכרם“, דער שכר קומט נישט בדרך ממילא, נאָר עס איז אַ באַזונדער פעולה פון נתינת (ונטילת) השכר.

(משיחת ש"פ ואתחנן תשכ"ה)

משא"כ דער שכר מצוה של אור הסובב איז נישט שייך צו זאָגן אויף דעם אז דאָס איז אן ענין טבעי אין דער עבודה — ווייל לגבי דעם אור איז די עבודה פון נבראים נישט תופס מקום: נאָר דאָס איז אן ענין נסי וואָס איז נישט מוכרח, עס איז אן ענין וואָס קומט בדרך מתנה מצד רצונו יתברך⁴⁷.

און דאָס איז דער טעם פאַרוואָס „ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם“:

אין עולם הזה איז מאיר בגלוי ממש נאָר דער שכר המוגבל⁴⁸, מצד אור הממלא, און דעריבער איז דער תשלום

(46) ראה בהנסמן בהערה 41. ושם, שזהו (בעיקר) בעולם התחי'. ולהעיר מהגירסא בפרש"י לע"י עירובין שם (ד"ה ולא למחר) ובענף יוסף שם. (47) ע"פ המבואר באגרות קודש שם, דדוקא בשכר המוגבל שייך העכבה והפסק ח"ו ע"י מדת הדין, אבל מה שנותנים מלמעלה בדרך מתנה חסד כלתי מוגבל, אין שייך בו עכבה והפסק של מדת הדין — מובנת השייכות למשנת'ל (סעיף ר"ז) בפירוש „ליטול שכרם“, שנוטל מעצמו ואין שייך לעכב השכר.

בשל"ה שם, שגם לפי הרמב"ן שכר מצוה מסובב מן המצוה עצמה אלא שבא בדרך סגולה. עיי"ש. וראה לעיל הערה 40: הכרח אלקי רצוני).

(44) אף שגם אור הסובב נמשך ע"י עבודת האדם ובאופן שהעבודה היא היא הממשיכה את האור (ראה לקו"ש ח"ד שם. ח"ט ע' 72. ועוד) — מ"מ מובן, שמכיוון שהמדובר באור הסובב שלמעלה מנבראים, הרי בערך העבודה (המוגבלת) של נברא, הוא ענין של חסד ומתנה (ראה לקו"ש ח"ט שם. ועוד).

(45) ראה אגוד' ס"ג.

עקב

וואָס שטייט חסר אין די אַלע פסוקים³ אָבער ניט אויף די צוויי מאל „לוחת“ וועלכע שטייען חסר בתחלת פסוק ט: „בעלתי ההרה לקחת לוחת האבנים לוחת הברית ג'“, וואָרעם דעם פירוש אויף „לוחת“ זאָגט רש"י נאָך דעם פירוש אויף די ווערטער „ואשב בהר“ וועלכע שטייען שפּעטער אין פסוק ט.

דאָרף מען פאַרשטיין: דעם פירוש, אַז פון „לוחת“ חסר לערנט מען אָפּ אַז „שתייהן שוות“, האָט שוין רש"י געזאָגט פריער אין פ' תשא אויפן פסוק⁴ „ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לוחת העדת לוחת אבן“ — „לוחת כתיב שהיו שתייהן שוות“⁵; נאָר היות דער פריערדיקער פירוש שטייט בהפסק ריבוי פרשיות בתורה (מער ווי צוויי חומשים), חזר'ט רש"י איבער דעם פירוש נאָכאָמאָל בפרשתנו⁶, ווי מען גע- פינט כמה פעמים כיו"ב בפירושו.

ס'איז אָבער ניט מובן, פאַרוואָס איז עס רש"י מפרש אויף איינעם פון די (אָדער אַלע) שפּעטערדיקע פסוקים (י, יא, טו, יז) און ניט גלייך וואו „לוחת“ חסר שטייט דאָ צום ערשטן מאל (אין פסוק ט)?

א. בפרשתנו¹ וואו משה רבינו דער- ציילט ווי ער איז אַרויף נעמען די לוחת פון דעם אויבערשטן, שטייט כמה פעמים דער לשון „לוחת האבנים“, „לוחת הברית“, ברענגט רש"י אַראָפּ דעם וואָרט „לוחת“ און איז מפרש: לוחת כתיב ששתייהם שוות².

רש"י איז ניט מציין פון וועלכן פסוק ער איז מעתיק בפירושו דעם וואָרט לוחת, נאָר פון דעם אָרט וואו רש"י האָט אַריינגעשטעלט דעם פירוש — צווישן פירושו אויף פסוק ט און פסוק יח — איז מובן, אַז פירושו איז אויף דעם וואָרט „לוחת“ וואָס שטייט צווישן די צוויי פסוקים

[און היות אַז אין די צווישנדיקע פסוקים ווערט דער וואָרט דערמאָנט אייניקע מאל — בפסוק יו"ד „ויתן ה' אלי את שני לוחת האבנים כתובים ג'“, בפסוק יא „ויהי מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נתן ה' אלי את שני לוחת האבנים לחות הברית“, בפסוק טו „ואפן וארד מן ההר ג' ושני לוחת הברית על שתי ידי“, בפסוק יז „ואתפוש בשני הלוחת ואשלכם ג' ואשברם לעיניכם“ — דאָרף מען זאָגן, אַז רש"י מיינט אָדער איינעם פון די פסוקים, אָדער דעם לשון „לוחת“

(3) ואפילו תיבה זו שבפסוק יז. ואף ששם כתיב „הלחת“, י"ל דלא איכפת ל' לרש"י מכיון שאינה

מיסוד התיבה.

(4) לא, יח.

(5) ובתנחומא תשא טז „א"ר חנניא לוחת כתיב לא זה גדול מזה“. ועד"ו בשמו"ר פמ"א, ו (ר' חנינא — כבתנחומא פירשטנו שם).

(6) משא"כ בפ' תשא לאח"ז — לב, טו-יט. ועד"ו שם לד, א-ד: שם, כח-ט (בנוגע לוחות השניות).

(1) ט, ט ואילך.

(2) בתנחומא פירשטנו יו"ד „אמר רבי חנניא לוחת כתיב שלא היו גדולים זה מזה אלא שניהם שוין והיתה פסולת שניהם כאחד“. אמנם שם הוא בנוגע תיבת לוחת הנאמרת להלן בלוחות שניות (י, א). ועד"ו מ"ש במדרש לק"ט שם „לוחות שיהיו שניהם שוין“ — קאי בלוחות שניות. וראה להלן סעיף ט' והערה 52: 54.